

Abstract.

Babko N.M., Mykytas A.V., Naumenko I.V. A mechanism for generating an idea for strategic marketing of agribusiness entities.

The current state of functioning of the agrarian market of Ukraine requires agricultural producers to move to a new level of management system through the use of marketing activities. The purpose of the article is to elaborate theoretical recommendations and practical examples of mechanisms for generating marketing ideas to ensure strategic management of agribusiness entities. Formation of ideas of introduction of separate marketing tools in practical activity of agrarian enterprises will require from their management system simultaneous formation of procedural support with necessary functional filling in terms of goal setting, tasks, all components and components, determination of relationships between the hierarchical enterprise system and all subdivisions. Everything is defined and gives an opportunity to work out the necessary mechanism of marketing activity of the enterprise.

Key words: *marketing management, management, marketing, strategy, strategic management, competition, competitive development, enterprise.*

УДК 339.9.01

ГЕОГРАФІЧНА СТРУКТУРА ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

***ЗАВГОРОДНІЙ А.В., К.ФІЗ-МАТ.Н.,
МИКОЛАЇВСЬКИЙ МІЖРЕГІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ
ЛЮДИНИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ВІДКРИТИЙ
МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»***

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зовнішня торгівля є одним з найважливіших джерел наповнення державного бюджету України. В минулому році розвиток торговельно-економічного співробітництва України відзначився низкою проблем, ключові серед яких пов'язані із диверсифікацією геополітичних та регіональних пріоритетів української держави.

Глобалізація світових товарних ринків та економік, зростаюче значення зовнішньоекономічних та торговельних відносин, розвиток міжнародної кооперації зумовлюють дедалі тіснішу інтеграцію та взаємозалежність зовнішньої торгівлі та внутрішньої економіки [5]. Однак критична залежність України від кон'юнктури зовнішніх ринків є одним із головних стримуючих факторів, що впливає на темпи економічного розвитку держави. Тому будь-які масштабні кризові явища у міжнародній економіці обмежують можливості для

нарощування та географічної диверсифікації вітчизняного експорту, що негативно позначаються на економіці України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Внесок у дослідження проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону зроблено у працях таких вітчизняних вчених як: Ю.Г. Козак, О.Г. Чирва, Н.В. Короленко, Ю.Г. Рубан та інші вчені-економісти.

Формулювання цілей статті. Визначити географічну структуру та основні напрямки зовнішньої торгівлі товарами Причорноморського регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рівень розвитку зовнішньоекономічного сектору регіону визначається не тільки обсягом, а й показниками структури зовнішньоекономічної діяльності. Причорноморський регіон займає південну частину України, омивається Чорним і Азовським морями. Район має досить вигідне географічне положення. На південному сході він межує з Російською Федерацією, на північному заході – з центральним районом України, на заході – з Молдовою, на південному заході – з Румунією. Даний регіон має вигідне економіко-географічне положення також відносно транспортних магістралей. Через його територію проходять залізничні, водні та повітряні шляхи, які сполучають Україну з багатьма зарубіжними країнами. Аналізуючи географічну структуру зовнішньої торгівлі товарами сконцентруємо увагу на взаємодії між областями Причорноморського економічного району і країнами СНД та ЄС.

У 1996 р. експорт товарів до країн СНД очікувано домінував у Причорноморському економічному районі України (див. рис. 1). Частка вивезених товарів до цих країн становила 50,6 %, тоді як до країн ЄС – лише 19,7 % від загального обсягу експорту досліджуваних областей (табл. 1).

Упродовж 1997-1998рр. перевага продажу товарів до країн СНД зберіглася. У 1999 р. ситуація дещо змінилась: обсяг вивезених товарів до країн СНД склав 316,2 млн. дол. США (30,5 %), до країн ЄС – 434,3 млн. дол. США (41,9 %). У 2000-2001 рр. обсяги експорту товарів до СНД знову перевищили експорт до ЄС.

У 2002 р. відбулося значне збільшення загального обсягу продажу товарів за кордон України областями Причорноморського регіону, у тому числі, до країн СНД – на 83,1 млн. дол. США та до країн ЄС – аж на 289,0 млн. дол. США. У результаті частки експорту до даних країн склали 30,4 та 41,4 % відповідно.

Упродовж 2003-2005 рр. відзначалося поступове нарощення загального обсягу експорту товарів досліджуваними областями

(див. рис. 1). При цьому прослідковувалась тенденція зростання частки продажу товарів до країн США і зниження частки вивезених товарів до країн ЄС (табл. 1).

Таблиця 1

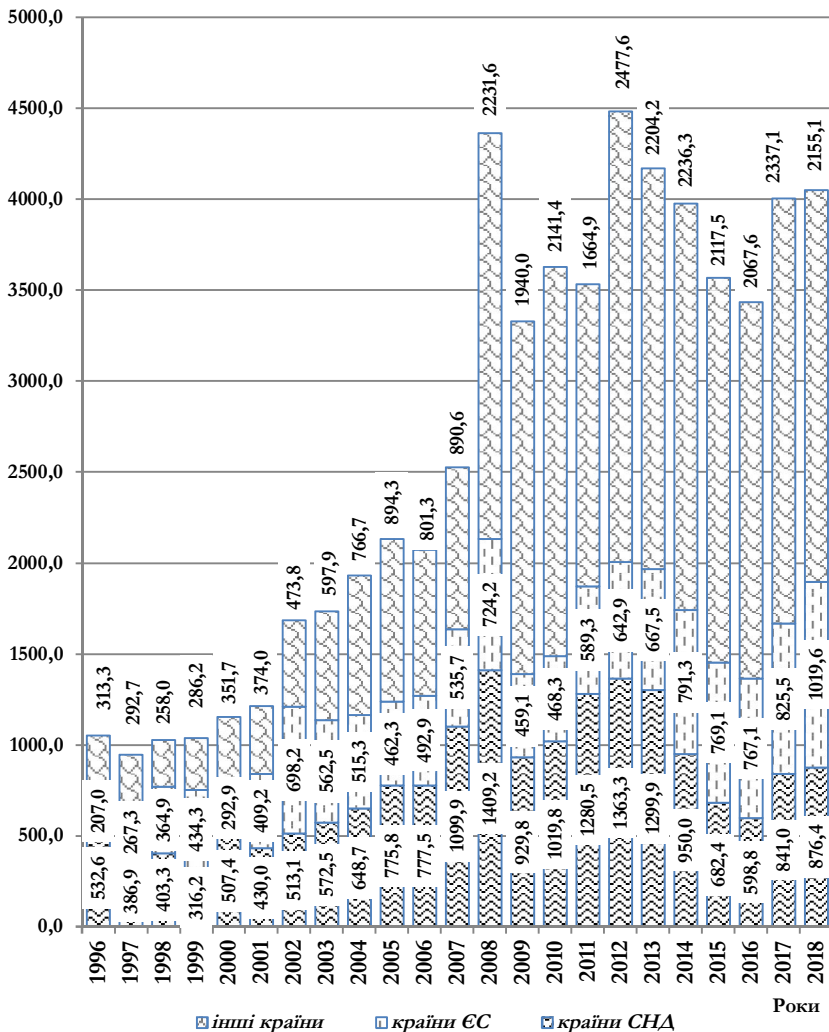
Динаміка географічної структури зовнішньої торгівлі товарами Причорноморського економічного району (крім АРК і м. Севастополь), %

Роки	ЕКСПОРТ			ІМПОРТ		
	країни США	країни ЄС	інші країни	країни США	країни ЄС	інші країни
1996	50,6	19,7	29,8	37,1	25,7	37,2
1997	40,9	28,2	30,9	43,6	35,5	20,8
1998	39,3	35,6	25,1	43,0	31,1	25,9
1999	30,5	41,9	27,6	43,8	24,5	31,8
2000	44,0	25,4	30,5	36,7	24,8	38,5
2001	35,4	33,7	30,8	23,2	28,0	48,8
2002	30,4	41,4	28,1	38,0	21,6	40,4
2003	33,0	32,5	34,5	30,9	23,6	45,5
2004	33,6	26,7	39,7	36,1	24,8	39,1
2005	36,4	21,7	41,9	26,9	20,8	52,3
2006	37,5	23,8	38,7	13,7	25,8	60,5
2007	43,5	21,2	35,3	14,5	26,5	59,0
2008	32,3	16,6	51,1	28,4	16,7	54,9
2009	27,9	13,8	58,3	30,2	18,0	51,8
2010	28,1	12,9	59,0	27,9	14,2	58,0
2011	36,2	16,7	47,1	28,8	23,1	48,1
2012	30,4	14,3	55,3	17,8	20,1	62,0
2013	31,2	16,0	52,8	26,2	19,6	54,2
2014	23,9	19,9	56,2	19,2	28,4	52,4
2015	19,1	21,5	59,3	16,1	28,5	55,4
2016	17,4	22,3	60,2	16,2	29,7	54,2
2017	21,0	20,6	58,4	15,4	30,8	53,8
2018	21,6	25,2	53,2	14,5	29,1	56,4

Джерело: розраховано та сформовано автором за даними [1-3]

У 2006 р. питома вага експорту товарів до країн ЄС зросла на 2,1 % порівняно з попереднім роком і склала 23,8 %. Однак, перевага продажу товарів до країн США зберіглася (37,5 % від загального експорту регіону).

МЛН. ДОЛ.
США

Рис. 1. Динаміка географічної структури експорту товарів областями Причорноморського економічного району (крім АРК і м. Севастополь)

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними [1-3]

Для 2007-2008 рр. характерне зростання як загального обсягу експорту товарів даним регіоном, так і обсягу продажу в досліджуваній групі країн. Обсяг вивезених товарів до країн США у 2008 р. складав 1409,2 млн. дол. США (32,3 %), до країн ЄС – 724,2 млн. дол. США (16,6 %) (див. рис. 1 і табл. 1). У 2009р. загальний обсяг експорту скоротився на 23,7 %. Питома вага продажу товарів до США знизилась до 27,9 %, а до країн ЄС – до 13,8 %.

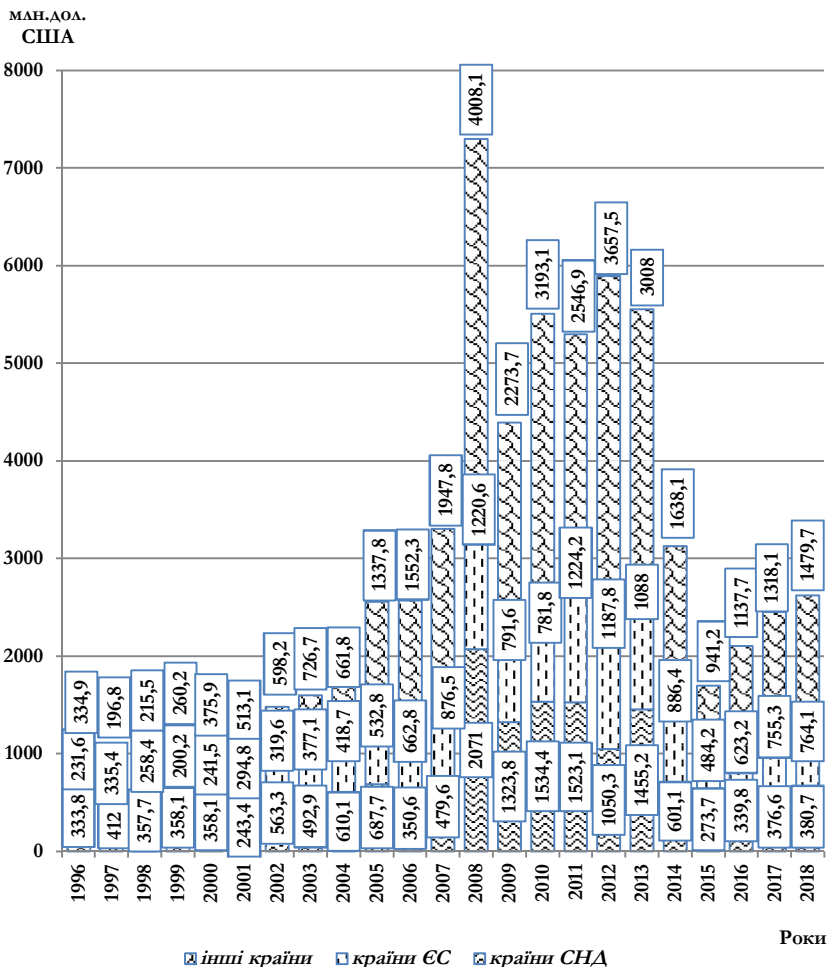
Перевага обсягів експорту товарів до країн США зберігалась до 2014р. Починаючи з 2015р. ситуація кардинально змінилась. Частка вивезених до країн ЄС товарів стала перевищувати частку продажу товарів до країн США. У 2018р. зафіксовано такі показники: обсяг експорту товарів до країн США у – 876,4 млн. дол. США (21,6 %), до країн ЄС – 1019,6 млн. дол. США (25,2%) (див. рис. 1 і табл. 1). Така ситуація зумовлена, в першу чергу, початком війни на Донбасі у 2014 р.

Стосовно імпорту товарів до Причорноморського економічного регіону необхідно звернути увагу на те, що обсяги ввезених товарів із країн США та ЄС не настільки кардинально відрізнялись. Так у 1996 р. імпорт товарів із країн США складав 333,8 2 млн. дол. США (37,1 %), з країн ЄС – 231,6 млн. дол. США (25,7 %) (див. рис. 2 і табл. 1). Перевага імпорту з країн США прослідковувалась до 2000 р.

У 2001 р. значно зменшились обсяги ввезених товарів із країн США (на 114,4 млн. дол. США (або 32,0 %) порівняно з попереднім роком), а з країн ЄС навпаки зросли (на 53,3 млн. дол. США (або 2,1 %)). Це викликало зміни в географічній структурі імпорту Причорноморського економічного району: став переважати обсяг ввезених товарів з країн ЄС. Однак, упродовж 2002-2005рр. знову була зафіксована перевага імпорту товарів з країн США.

2006-2007рр. характеризувались нарощенням загального обсягу ввезених товарів з перевагою імпорту з країн ЄС. У 2007р. співвідношення питомих ваг мало вигляд: країни США –14,5%, країни ЄС – 26,5 %.

У 2008 р. імпорт товарів до Причорноморського регіону зріс більш, ніж у 2 рази (рис. 2). В основному це відбулося за рахунок збільшення обсягу ввезених товарів із країн США (у 4,3 рази більше, ніж у попередньому році) та інших країн (у 2,1 рази більше). Обсяг імпорту товарів з країн ЄС також зріс (на 39,3 %). Як наслідок, питома вага імпорту з країн США склала 28,4 %, а з країн ЄС – знизилась до 16,7 %. Перевага обсягу ввезених товарів із країн США над обсягом імпорту з ЄС зберігалась упродовж наступних трьох років.

Рис. 2. Динаміка географічної структури імпорту товарів областями Причорноморського економічного району

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними [1-3]

У 2012 р. на фоні зростання загального обсягу імпорту суттєво зросла частка ввезених товарів із країн ЄС (до 20,1 %), що на 2,3 % більше, ніж з країн США. У 2013 р. зростання обсягу імпорту з країн США на 38,6 % порівняно з попереднім роком збільшило його частку до 26,2 %.

Починаючи з 2014 р., у зв'язку з політичною ситуацією в країні, ситуація почала кардинально змінюватись. Обсяги ввезених товарів із країн ЄС та інших країн почали стрімко зростати досягнувши максимального рівня у 2018 р.: 764,1 та 1479,7 млн. дол. США відповідно (рис. 2). У відсотковому співвідношенні наприкінці досліджуваного періоду зафіксовані такі показники: країни США – 14,5 %, країни ЄС – 29,1 %, інші країни – 56,4 %).

Розглянемо динаміку зовнішньої торгівлі товарами з країнами США та ЄС в розрізі окремих областей Причорноморського економічного району (табл. 2).

У 1996 р. експорт товарів до країн США очікувано домінував у всіх областях. Зокрема у Миколаївській та Херсонській областях його частка перевищувала 50 %. При цьому частки продажу товарів даними областями до країн ЄС становили лише 16,4 і 15,6 % відповідно, а Одеською – 24,0 %.

Для 1997-1998 рр. було характерним нарощення обсягів продажу товарів до ЄС у всіх досліджуваних областях. При цьому спостерігалось зменшення часток експорту до країн США порівняно з 1996 р.

У 1999 р. в Одеській та Херсонській областях обсяги експорту товарів до ЄС значно перевищували показники продажу до країн США. У Миколаївській області склалась протилежна ситуація: вивезення товарів до США – 58,0 %, до ЄС – 19,1 % (див. табл. 2). Загальний обсяг експорту Причорноморського економічного району залишився при цьому майже на рівні попереднього року (див. рис. 2).

Аналіз статистичних даних упродовж 2000-2018 рр. наведених у таблиці 2 свідчить про орієнтацію підприємств Миколаївської області на країни США, хоча частка експорту товарів у ці країни мала суттєву тенденцію до скорочення. Найбільше нарощення обсягів експорту товарів відбулося у 2011-2013 рр. Починаючи з 2014 р. спостерігався поступовий спад до 2016 р. Він зумовлений в першу чергу політичною ситуацією в Україні.

Помітною є переорієнтація експорту двох інших областей з ринку країн США на ринок ЄС. У 2002 р. частка вивезених товарів у країни ЄС в Одеській області становила 50,9 %, а у Херсонській – 33,5 %. До країн США було експортовано відповідно 16,2 та 33,6 % від загального обсягу продажу товарів Причорноморським регіоном. Орієнтація даних областей на ринок країн ЄС зберігалась упродовж наступних двох років [6, 7].

Таблиця 2

**Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі товарами між областями
Причорноморського економічного району і країнами США та ЄС**

ЕКСПОРТ									
Роки	Миколаївська			Одеська			Херсонська		
	Усього, млн. дол. США	у % до загального обсягу		Усього, млн. дол. США	у % до загального обсягу		Усього, млн. дол. США	у % до загального обсягу	
		країни США	країни ЄС		країни США	країни ЄС		країни США	країни ЄС
1996	458,2	72,1	16,4	465,2	29,5	24,0	129,5	50,2	15,6
1997	361,6	60,0	23,1	498,1	27,2	29,2	87,2	39,3	43,7
1998	408,5	55,9	24,3	434,6	20,0	47,7	183,1	48,0	31,8
1999	355,3	58,0	19,1	580,4	15,7	58,5	101,0	18,8	26,5
2000	521,0	73,5	15,6	527,6	18,1	35,2	103,4	28,4	24,8
2001	485,6	56,7	27,3	597,7	19,7	40,2	129,9	28,2	27,9
2002	540,7	55,3	26,7	979,7	16,2	50,9	164,7	33,6	33,5
2003	544,0	54,2	29,5	1048,9	22,3	33,4	140,0	31,6	36,9
2004	653,6	50,5	26,1	1053,6	24,2	24,6	223,5	28,5	38,4
2005	878,4	52,9	20,0	1019,4	23,6	20,2	234,6	29,9	34,3
2006	1059,7	47,0	24,8	766,4	26,9	20,8	245,6	29,7	28,8
2007	1104,5	50,7	21,7	1098,5	37,7	18,8	323,2	39,2	27,6
2008	1649,8	41,6	22,2	2314,9	25,9	9,3	400,3	30,7	35,8
2009	1532,4	34,5	12,1	1445,2	22,4	12,2	351,3	21,9	27,6
2010	1597,1	30,8	11,5	1684,4	23,4	12,9	348,0	38,4	19,2
2011	1654,4	48,1	11,2	1541,1	20,4	33,9	339,2	43,1	26,5
2012	2370,7	34,5	9,9	1784,6	22,2	17,6	328,5	45,7	29,1
2013	2174,1	37,5	10,7	1628,4	18,9	20,5	369,1	47,7	27,0
2014	1837,5	35,4	11,0	1780,1	11,0	25,7	360,0	28,9	36,7
2015	1603,1	28,7	15,2	1727,5	9,3	26,0	238,4	25,9	31,6
2016	1666,4	25,2	18,5	1520,5	7,9	25,3	246,6	23,4	30,0
2017	1900,6	27,1	14,2	1813,8	14,9	25,7	289,2	19,1	31,3
2018	2112,7	27,9	22,2	1668,5	14,4	27,2	269,9	17,5	35,8
ІМПОРТ									
1996	330,7	39,4	22,9	430,9	21,9	31,8	138,7	78,8	13,6
1997	240,3	48,8	21,5	568,5	37,7	42,8	135,4	59,5	30,0
1998	203,2	15,9	34,5	505,3	50,4	32,3	123,1	57,4	20,4
1999	149,6	14,2	29,8	596,5	53,2	21,8	72,4	27,3	35,2
2000	283,2	16,9	21,9	648,8	46,1	24,8	43,5	26,0	42,5
2001	286,7	19,1	20,9	725,3	23,8	30,0	39,3	39,7	44,8
2002	280,8	18,7	29,1	1160,0	43,0	19,2	40,3	31,3	37,5
2003	271,1	16,4	36,0	1246,9	33,3	19,9	78,7	42,3	39,4
2004	327,3	19,9	33,5	1285,2	40,1	22,1	78,1	37,6	32,5
2005	470,1	14,4	28,9	1988,1	29,8	18,2	100,1	27,6	34,4
2006	458,9	16,8	31,9	1955,4	12,6	23,4	151,4	18,2	39,1
2007	533,3	21,6	32,3	2581,8	13,1	24,0	188,8	14,1	44,7
2008	916,5	34,0	18,0	6077,4	28,0	15,5	305,8	18,3	38,0
2009	787,5	30,7	29,4	3476,8	30,6	14,7	124,8	14,0	38,8
2010	866,1	41,3	17,1	4482,0	25,7	13,1	161,2	14,6	29,7
2011	1041,5	33,0	34,3	4014,2	28,6	19,2	238,5	13,1	40,1
2012	895,7	30,0	25,5	4793,3	15,8	18,4	206,6	11,5	37,9
2013	928,9	29,5	19,4	4347,7	26,5	18,1	274,6	10,6	43,8
2014	631,3	29,7	21,5	2308,0	17,1	29,7	186,3	9,8	34,8
2015	574,7	23,1	24,0	982,0	12,6	29,5	142,4	11,9	40,0
2016	685,8	22,0	29,9	1247,0	13,9	28,1	167,9	9,7	40,1
2017	781,7	19,3	30,7	1465,9	14,6	28,2	202,4	5,3	50,3
2018	739,7	17,4	34,3	1556,4	14,8	23,9	328,4	6,7	42,3

Джерело: розраховано та сформовано автором за даними [1-3]

Починаючи з 2005р. і аж до 2012 р. Одеська область експортувала значно більше товарів до країн США, ніж до країн ЄС. У 2009 р. відмічається мінімальна частка продажу товарів даною областю до країн ЄС на рівні 9,3 %. А вже з 2013 р. питома вага експорту до країн ЄС почала поступово зростати досягнувши рівня 27,2 % у 2018 р. Частка продажу товарів до країн США при цьому складала лише 14,4 %.

Стосовно Херсонської області у 2005 р. зафіксовані такі показники: питома вага експорту товарів до країн США – 29,9 %, до країн ЄС – 34,3 %. У 2006 р. обсяги продажу товарів до зазначених груп країн були приблизно однаковими. Для 2007 р. характерна переорієнтація на ринок країн США. Однак, упродовж наступних двох років знову переважають обсяги продажу товарів до країн ЄС.

Упродовж 2010-2013 рр. підприємства Херсонської області були зорієнтовані переважно на ринок країн США. Частка продажу товарів до цих країн досягла у 2013 р. рівня 47,7 %, тоді як питома вага експорту до країн ЄС становила лише 27,0 %.

З 2014 р. частка експорту товарів з Херсонської області, так як і з Одеської, почала різко зменшуватись досягнувши мінімального рівня у 2018 р. (17,5 %). Питома вага продажу товарів до країн ЄС зростає при цьому до 35,8 %.

Що стосується імпорту товарів до Миколаївської області, то тут ситуація кардинально інша. Аналізуючи період з 1996 до 2018 року упродовж п'ятнадцяти років перевага надавалась товарам, імпортованим з країн ЄС, і лише упродовж восьми років – з країн США.

У 1996 р. частка імпортованих товарів до Одещини з країн США становила 21,9 %, а з країн ЄС – 31,8 %. У наступному році перевага імпорту з країн ЄС збереглася. Однак упродовж 1998-2000 рр. було ввезено більше товарів з країн США. У 2001 р. знову частка імпортованих товарів із країн ЄС (30,0 %) перевищила частку ввезених товарів із країн США (23,8 %).

Починаючи з 2002 р. і аж до 2005 р. знову домінував імпорт товарів із США. Упродовж 2006-2007 рр. спостерігається тенденція до зменшення частки ввезених товарів із країн США. У 2007 р. вона становила лише 13,1 %, тоді як питома вага імпорту з країн ЄС складала 24,0 %.

Упродовж 2008-2011 рр. спостерігається різке збільшення частки імпортованих до Одещини товарів із країн США при значному зниженні питомої ваги імпорту з країн ЄС. У 2011 р. зафіксоване співвідношення 28,6 і 19,2 % відповідно.

Починаючи з 2014 р. видно чітку переорієнтацію Одеської області в плані імпорту на країни ЄС. Частка ввезених товарів з країн ЄС приблизно у 2 рази

перевищувала частку імпорту з країн США.

Досліджуючи географічну структуру імпорту товарів до Херсонської області, було виявлено чітке домінування ввезення товарів до даної області з країн ЄС. Частка імпорту товарів із країн США переважала лише у 1996-1998 та 2003-2004 рр. Її мінімальний рівень (5,3 %) зафіксовано у 2017 р. У 2018 р. вона дещо зросла і складала 6,7 %, тоді як питома вага імпортованих товарів із країн ЄС становила 42,3 %.

Середня частка експорту товарів до Миколаївської області за період з 1996 до 2018 року становила: з країн – США 39,5 %, а з країн ЄС – лише 16,7% від загального обсягу експорту даної області. У Одеській області значно переважав експорт із країн ЄС. У Херсонській області обсяги ввезених товарів з обох груп країн були приблизно однаковими (табл. 3).

Таблиця 3

**Середні частки експорту (імпорту) товарів
з (до) країн США та ЄС в розрізі окремих областей
Причорноморського економічного району за 1996-2018 рр., %**

Показник	Області					
	Миколаївська		Одеська		Херсонська	
	країни США	країни ЄС	країни США	країни ЄС	країни США	країни ЄС
Експорт	39,5	16,7	19,7	23,9	32,8	30,3
Імпорт	26,6	26,7	24,9	20,3	20,7	37,8

Джерело: розраховано та сформовано автором за даними [1-3]

Аналізуючи імпорт товарів упродовж 1996-2018 рр. можна зробити висновок, що у Миколаївську область було ввезено приблизно однаковий обсяг товарів із країн США та країн ЄС. Середні частки складали 26,6 та 26,7 % відповідно. У Одеській області переважав імпорт товарів із країн США, а у Херсонській – з країн ЄС.

Товарна структура зовнішньоекономічних відносин дає змогу виявити ступінь розвитку економіки регіону.

Найбільші обсяги експорту Миколаївської області у 2018 р. припадали на продукти рослинного походження (61,1 % від загального його обсягу) та продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей

промисловості (26,1 %). Імпортували до даної області переважно мінеральні продукти (30,9 % від загального обсягу імпорту), механічне та електротехнічне обладнання (22,2 %) та засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби (13,5 %) [1].

Оснoву товарної структури експорту Одеської області складали продукти рослинного походження – 46,8 %, жири та олії тваринного або рослинного походження – 14,6 %, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 10,9 %. В загальному обсязі імпорту найбільша частка припадала на машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (17,4 %), мінеральні продукти (12 %), продукти рослинного походження (10,6 %) [2].

До Херсонської області було ввезено у 2018 р. найбільше продуктів рослинного походження – 39,9 %, готових харчових продуктів – 14,5 %, недорогоцінних металів та виробів з них – 12,0 %. Імпортували до даної області переважно механічне та електротехнічне обладнання. Питома вага даної товарної групи становила 53,3 % від загального обсягу імпорту товарів до даної області [3].

Висновки. З метою підвищення ефективності експорту, необхідно стимулювати експорт товарів, в яких Україна має перевагу – зернові, чорні метали, насіння соняшнику та соняшникова олія, сировина. Взагалі для розвитку експортної діяльності регіону потрібно створювати систему підтримки бізнесу для просування товарів, підвищувати їх конкурентоспроможність, розвивати інфраструктуру, впроваджувати інновації, покращувати умови для впровадження інвестицій, провести валютну лібералізацію, поліпшити податкове та митне регулювання.

Тенденція Причорноморського регіону до нарощення товарних експортно-імпортних потоків має супроводжуватися стабілізацією політичної ситуації в країні. Південь України може стати реальним рушієм економічного розвитку, соціальної стабільності країни, при умові впровадження інноваційних підходів до процесу управління.

Література.

1. Головне управління статистики у Миколаївській області. URL: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/>
2. Головне управління статистики у Одеській області. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
3. Головне управління статистики у Херсонській області. URL: <http://ks.ukrstat.gov.ua/>
4. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

5. **Лагодієнко В.В.** Підвищення ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності за допомогою впровадження концепції маркетингу. *Бізнес-Навігатор*. 2014. № 1(33). С. 237-243.

6. **Мудрак Р.П., Лагодієнко В.В.** Агроінфляція та індекс споживчих цін на продовольчі товари: порівняльний аналіз «Україна – ЄС». *Економіка України*. 2018. № 1(674). С. 28-40.

7. **Lagodiienko V., Malanchuk M., Gayvoronska I., & Sedikov D.** (2019). Selection of criteria for key performance indicators by the matrix method. *International Journal of Mechanical Engineering & Technology (IJMET)*. Scopus Indexed. Volume 10, Issue 1, pp. 1303-1311.

References.

1. Holovne upravlinnia statystyky u Mykolaivskii oblasti [Main department of statistics in the Nikolaev area]. *www.mk.ukrstat.gov.ua*. Retrieved from: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

2. Holovne upravlinnia statystyky u Odeskii oblasti [Main Department of Statistics in the Odessa region]. *www.od.ukrstat.gov.ua*. Retrieved from: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

3. Holovne upravlinnia statystyky u Khersonskii oblasti [Head Office of Statistics in Kherson Oblast]. *ks.ukrstat.gov.ua*. Retrieved from: <http://ks.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

4. Derzhavna sluzhby statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. *www.ukrstat.gov.ua*. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

5. **Lagodiienko V.V.** (2014). Improving the efficiency of foreign trade activities through the introduction of marketing concepts [Improving the effectiveness of foreign trade activities through the introduction of marketing concepts]. *Business Navigator – Business Navigator*, no. 1(33), pp. 237-243 [in Ukrainian].

6. **Mudrak R.P., & Lagodiienko V.V.** Aggroinflation and the Consumer Price Index for Foodstuffs: A Comparative Analysis of Ukraine-EU [Aggroinflation and the Consumer Price Index for Foodstuffs: A Comparative Analysis of Ukraine-EU]. *Economy of Ukraine – Ukraine economy*, no. 1(674), 2018, pp. 28-40 [in Ukrainian].

7. **Lagodiienko V., Malanchuk M., Gayvoronska I., & Sedikov D.** (2019). Selection of criteria for key performance indicators by the matrix method. *International Journal of Mechanical Engineering & Technology (IJMET)*. Scopus Indexed. Volume 10, Issue 1, pp. 1303-1311 [in English].

Анотація.

Завгородній А.В. Географічна структура та основні напрямки зовнішньої торгівлі товарами Причорноморського регіону.

Зовнішня торгівля є одним з найважливіших джерел наповнення державного бюджету України. В минулому році розвиток торговельно-економічного співробітництва України відзначився низкою проблем, ключові серед яких пов'язані із диверсифікацією геополітичних та регіональних пріоритетів української держави.

Мета статті полягає у аналізі географічної структури та основних напрямків зовнішньої торгівлі товарами Причорноморського регіону.

Досліджено динаміку географічної структури експорту товарів областями Причорноморського економічного району, імпорту товарів областями Причорноморського економічного району, зовнішньої торгівлі товарами Причорноморського економічного району, динаміку обсягів зовнішньої торгівлі товарами між областями Причорноморського економічного району і країнами США та ЄС, визначено середні частки експорту (імпорту) товарів з (до) країн США та ЄС в розрізі окремих областей Причорноморського економічного району.

Аналізуючи імпорт товарів упродовж 1996-2018 рр. можна зробити висновок, що у Миколаївську область було ввезено приблизно однаковий обсяг товарів із країн США та країн ЄС. Середні частки склали 26,6 та 26,7% відповідно. У Одеській області переважав імпорт товарів із країн США, а у Херсонській – з країн ЄС.

Ключові слова: *зовнішньоекономічна діяльність регіону, експорт, імпорт, динаміка, регіональні зовнішньоекономічні відносини, зовнішньоекономічні зв'язки регіону, географічна структура.*

Анотація.

Завгородній А.В. Географическая структура и основные направления внешней торговли товарами.

Причерноморского региона. Внешняя торговля является одним из важнейших источников наполнения государственного бюджета Украины. В прошлом году развитие торгово-экономического сотрудничества Украины отмечился рядом проблем, ключевые среди которых связаны с диверсификацией геополитических и региональных приоритетов украинского государства.

Цель статьи заключается в анализе географической структуры и основных направлений внешней торговли товарами Причерноморского региона.

Исследована динамика географической структуры экспорта товаров областями Причерноморского экономического района, импорта товаров областями Причерноморского экономического района, внешней торговли товарами Причерноморского экономического района, динамику объемов внешней торговли товарами между областями Причерноморского экономического района и странами СНГ и ЕС, определены средние доли экспорта (импорта) товаров с (до) стран СНГ и ЕС в разрезе отдельных областей Причерноморского экономического района.

Анализируя импорт товаров в течение 1996-2018 гг. можно сделать вывод, что в Николаевскую область было ввезено примерно одинаковый объем товаров из стран СНГ и стран ЕС. Средние доли составляли 26,6 и 26,7% соответственно. В Одесской области преобладал импорт товаров из стран СНГ, а в Херсонской - из стран ЕС.

Ключевые слова: *внешнеэкономическая деятельность региона, экспорт, импорт, динамика, региональные внешнеэкономические отношения, внешнеэкономические связи региона, географическая структура.*

Abstract.

Zavgorodniy A.V. Geographical structure and main directions of foreign trade in goods of the Black Sea region.

Foreign trade is one of the most important sources of replenishment of the state budget of Ukraine. Last year, the development of Ukraine's trade and economic cooperation was marked by a number of problems, the key ones being the diversification of the geopolitical and regional priorities of the Ukrainian state.

The purpose of the article is to analyze the geographical structure and main directions of foreign trade in goods of the Black Sea region.

The dynamics of the geographical structure of exports of goods by the Black Sea Economic region, the import of goods by the Black Sea Economic region, foreign trade in goods of the Black Sea Economic region, the dynamics of foreign trade in goods between the regions of the Black Sea Economic region and the countries of the Black Sea Economic region (к) CIS and EU countries by section of the Black Sea Economic Region.

Analyzing the import of goods during 1996-2018 we can conclude that the same volume of goods from CIS countries and EU countries was imported into the Mykolayiv region. The average shares were 26.6 % and 26.7 %, respectively. Imports of goods from CIS countries prevailed in Odessa region, and from EU countries in Kherson.

Key words: *foreign economic activity of the region, export, import, dynamics, regional foreign economic relations, foreign economic relations of the region, geographical structure.*

УДК 338:351.863

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОЦІНКА ОСНОВНИХ ІНДИКАТОРІВ БЕЗПЕКИ

**ЛАГОДІЄНКО В.В., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР,
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
СУХАНОВА А.В., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Економічна безпека є універсальною категорією, яка відображає захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях, починаючи з держави і закінчуючи кожним її громадянином, оскільки проявляється через захищеність діяльності від негативних впливів зовнішнього та внутрішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосовуватися до існуючих умов, що позначаються негативно на його діяльності. Водночас, економічна